

ERHAN BENER'İN OYUNCU ROMANINA KRONOTOPSAL YAKLAŞIM

A Chronotopic Approach to Erhan Bener's Oyuncu Novel

Muhammet Ali BULUT¹

Öz

Roman, anlatısal türler arasında okuyucu tarafından bilinirliğiyle öne çıkmış edebi bir türdür. Bütün anlatısal ürünlerde olduğu gibi roman da kişi, olay, mekân ve zaman olmak üzere dörtlü bir yapıdan oluşmaktadır. Anlatı, roman türünün içkin bir özelliğidir. Bundan dolayı bazen okuyucu ve/veya çözümleyicilerin romanlarda olay ve kişi ikilisini öncellerken zaman ve mekân ikilisini ardıştırdığı görülmektedir. Mekân, olay örgüsüne görsel açıdan destek sunar. Mekân, olay örgüsünü dizgelleştirerek okuyucunun zihninde daha kolay yer almasını sağlar. Mekân, aynı zamanda olaylar silsilesi arasında görsel bir sınır oluşturur. Oyuncu romanını kronotopsal yöntemle çözümlenerek romandaki mekân kurgusunu ortaya koymaktır. Bununla birlikte yeni bir çözümleme yöntemi olan kronotopsal yönetime dair bulgular elde etmektir. Oyuncu Romanı, kronotopsal yöntemle çözümlenecektir. Bu çözümleme yöntemi mekân merkezlidir. Mekân, kişi ve olaylar silsilesinin birer iz düşümüdür. Roman, öykü gibi edebi eserlerin çözümlemesi de o eserde yer alan iz düşümler yani mekânlar üzerinden yapılmaktadır. Romanda yer alan kronotopların kurgusal olmadığı; gerçek yaşamla örtüşen kronotoplar olduğu görülmüştür. Romanda kişi-olay örgüsünün öne çıkması için gerçek yaşamla örtüşen kronotopların silikleştirilerek sunulduğu tespit edilmiştir. Kronotopların nötr bir biçimde sunulduğu görülmüştür. Romanda kronotopların olay örgüsünün önüne geçmediği, olay örgüsünü destekler biçimde kurgulandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Kronotopsal çözümleme yöntemiyle birlikte edebi eserlerde sessiz bir varlık gibi duran mekânların gerçek hüviyetine kavuştuğu tespit edilmiştir. Yine bu yöntemle birlikte mekânların, edebi eserlerin anlaşılması konusunda edilgen bir unsur olmaktan çıkarak etken bir yapıya büründükleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Erhan Bener, Oyuncu Romanı, Kronotop

Abstract

The novel is a literary genre that stands out among narrative genres with its recognition by the reader. Like all narrative products, the novel consists of a quadruple structure of person, event, space and time. Narrative is an inherent feature of the novel genre. For this reason, it is sometimes seen that readers and/or analyzers prioritize the event and person binary in novels, while the time and space binary is postponed. Space provides visual support to the plot. The space makes the plot more easily in the reader's mind by serializing it. The space also creates a visual boundary between the sequence of events. The aim of this study is to analyze the novel The Oyuncu with the chronotopsal method and to reveal the space fiction in the novel. In addition, it is to obtain findings on the chronotopsal method, which is a new method of analysis. The novel The Player will be analyzed with the chronotopsal method. This analysis method is space-centered. A place is a projection of a series of people and events. The analysis of literary works such as novels and short stories is done through the projections, that is, the places in that work. It has been observed that the chronotopes in the novel are not fictional; they are chronotopes that overlap with real life. It has been determined that the chronotopes that overlap with real life are presented by fading in order to highlight the person-event plot in the novel. It was observed that chronotopes were presented in a neutral way. It was found that the chronotopes in the novel do not get in the way of the plot and are constructed in a way to support the plot. With the chronotopal analysis method, it has been determined that the places that stand as a silent entity in literary works have regained their true identity. Again, with this method, it has been seen that the places have taken on an active structure rather than being a passive element in the understanding of literary works.

Keywords: Erhan Bener, Oyuncu Novel, Chronotop

¹ Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, ORCID NO: 0000-0002-9239-6123, muhammetalibulut76@gmail.com

GİRİŞ

Roman, anlatısal türler arasında okuyucu tarafından bilinirliğiyle öne çıkmış edebi bir türdür. Bütün anlatısal ürünlerde olduğu gibi roman da kişi, olay, mekân ve zaman olmak üzere dörtlü bir yapıdan oluşmaktadır. Anlatı, roman türünün içkin bir özelliğidir. Bundan dolayı okuyucu ve/veya çözümleyiciler romanlarda bazen olay ve oyuncu ikilisini öncellerken zaman ve mekân ikilisini ardıllaştırdığı görülmektedir.

Masal, öykü, destan, fabl, roman, halk hikâyesi, mesnevi (Klasik Türk Edebiyatı) vb. olay öncüllü edebi türlerde zaman ve mekân, tıpkı olay ve kişi gibi benzer öneme sahiptir. Olay öncüllü edebi türler; temel bir olay veya olaylar üzerine bina edilmiş onlarca alt olay örgüsünün birleşiminden oluşmuş kurgusal metinlerdir. Benzer durum romanlar için de geçerlidir. Romanlarda olaylar silsilesi kendi içerisinde serim, düğüm ve çözüm gibi bölümlere ayrılır. Bu tür bölümlenmelere rağmen romanlar ucu sonu belli olmayan büyük bir ip yumağına benzemektedir. Özellikle de son yüzyılda görülmeye başlayan modern ve postmodern romanlarda olaylar silsilesi daha da girift hale gelmiştir. Çünkü bu romanlarda zamanda geriye gitme anlatım tekniği sıkça kullanılır. Bundan dolayı modern ve postmodern romanlarda an ve geçmiş, bazen çizgisel bazen de iç içe ilerler. Bunun sonucu bu tür romanlarda zamanın çizgiselliği kırılır. Aynı durum olay akışında da yaşanır ve olay akışının da çizgiselleği kırılır. Modern ve post modern romanlarda serim, düğüm ve çözüm bölümlerinin iç içe girmesi; olay ve zaman kurgusunun ritmik ilerlememesi, okuyucu ve çözümleyiciler için sıkıntılar oluşturmaktadır. İşte bu noktada devreye mekân unsuru girer. Mekân, olay örgüsüne görsel açıdan destek sunar. Mekân, olay örgüsünü dizgiselleştirerek okuyucunun zihninde daha kolay yer almasını sağlar. Mekân, aynı zamanda olaylar silsilesi arasında görsel bir sınır oluşturur. Başta Mevlana'nın Mesnevisi, Binbir Gece Masalları gibi geniş hacimli eserler düşünüldüğünde mekânın önemi ortaya çıkmaktadır.

Edebiyat biliminde mekân genellikle şöyle tanımlanmaktadır: "Mekân, romana özgü olay ya da olayların ve roman kişilerinin hareketlerine ayrılmış bir sahne olan yerdir" (Çetin, 2021:133). "Şahıs kadrosunu teşkil eden insan veya varlıkların itibari bir dünyada yaşadıkları olaylar zincirinin hikâyesi olan roman, hikâye ve tiyatrodaki muhayyel veya gerçek bir mekâna ihtiyaç duyulacağı açıktır. Bu sebeple adı geçen türlerin bir başka önemli unsuru, mekân olarak karşımıza çıkar. Mekân; en basit haliyle eserde yaşanan olayların sahnesidir" (Çetişli, 2014:99-100). "Sahnenin önemli bir parçası mekândır. Çevre, atmosfer diye de adlandırılan bu unsur, olay örgüsünün gerçekleşeceği düzlemi oluşturduğundan birçok ipucu taşır." (...) Çoğu zaman önemli bir işlev gören mekân, başlatıcı, bağlayıcı ya da tamamlayıcı bir görevle yüklüdür" (Ayyıldız, 2011:183-184). Bu tanımlardan yola çıkarak mekân; kişi, olay ve zamanın kesişme noktası olarak tanımlanabilir. Kişi, olay ve zaman, hareketi; mekân ise durağanlığı esas alır. Bu durağanlık da mekânı; kişi, olay ve zamanı yansıtan aynaya dönüştürür. Anlatısal metinlerdeki her olay, aynanın önünde gerçekleşir ve onunla birlikte donarak (durağanlaşarak) somutlaşır. Yani anlatısal metin, görselleştirilerek okuyucu yansıtılmış olur.

Mikhail Bakhtin, Karnavaldan Romana (2001) adlı kitabında kronotop teriminden bahseder. Parla'ya (2018:52) göre kronotop; "kronos, zaman; topos, yer kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Bakhtin (2001:315-316) kronotop kavramının Einstein'ın ortaya koyduğu Görelilik Teorisi'nin bir parçası olduğunu: bu terimin (uzam-zaman), matematikte kullanıldığını belirtir. Bakhtin, kronotop kelimesine eğretilime yoluyla özel anlam yükler ve edebiyat eleştirisinde bir çözümleme yöntemi olarak kullanır. "Edebiyatta sanatsal olarak ifade edilen zamansal ve uzamsal ilişkilerin içkin bağlantılarına kronotop (harfiyen anlamıyla "zaman-uzam") adını vereceğiz. Ayrıca belirtmek gerekir ki kronotop sadece zaman ve mekânın iç içe geçtiği durumlar değildir. Bu zamansal ve uzamsal belirlenimler aynı zamanda duyguların ve değerlerin izlerini taşırlar" (Bakhtin, 2001:315-316). Bakhtin, kronotopa zaman-mekân dışında duygu ve değer kavramlarını da yüklediği görülür. Zaman ve mekân, nötr bir varlık olarak işlevlerini yerine getirir ve kendi döngülerini sürdürür. Zaman ve mekâna iyi, kötü, güzel, çirkin, hoş, nezih gibi aksiyolojik değerler yükleyen varlık insandır. İnsan, kendi ruh haline göre çevresini anlamlandırır. Edebi metinleri kurgulayan yazar ve şairler de benzer bir tutum içerisinde. Orhan Veli, şiirlerinde gündüze: Ahmet Haşim, akşam ve geceye yönelmiştir. Kronotopsal çözümleme bu noktada kendini göstermektedir. Bakhtin, 16.yüzyıldan 20.yüzyıla kadar uzanan geniş zaman sürecinde oluşturulmuş bazı romanları mekân bağlamında çözümler. Bakhtin (2001) 16.yüzyıldaki romanlarda yol kronotopunun geniş bir şekilde yer aldığını belirtir. Yol kronotopu ile karşılaşma figürünü birlikte ele alarak bu yüzyıldaki romanlarda temel olayların yol ve karşılaşma üzerine kurgulandığını belirtir. 17. yüzyıla gelindiğinde romanlarda şato kronotopunun öne çıktığını belirtir. Bunun nedeni feodal yapı ve zümrelerin toplumlar üzerinde etkin olmasıdır. Stendhal ve Balzac'ın romanlarında yeni bir kronotop kendini gösterir: Yüksek, geniş, süslü, gösterişli misafir odaları ve salonlar. Aşk, entrika, tutku, ihtiras içerikli olayların bu salonlarda cerayan ettiğini belirtir. Flaubert ile birlikte taşra kronotopu romanlarda kendini gösterir. Dostoyevski'nin romanlarında eşik kronotopunun sıkça yer aldığını belirtir. "Peki, bütün bu zaman-uzamların ne gibi bir önemi vardır? En belirgin olan şey, anlatı açısından taşıdıkları anlamdır. Romanın temel anlatısal olaylarını örgütleyen merkezdir bu zaman-uzamlar. Zaman-uzam, anlatı düğümünün bağlandığı ve birleştiği yerdir" (Bakhtin, 2001:324). Bakhtin'in cümlelerinden yola çıkıldığında mekân; olayların vuku bulduğu rastlantısal bir yer olmaktan çıktığı; olaylara yön veren bir statüğe dönüştüğü görülür. Her metin, okuyucusuna ileti/ler gönderir. Roman, öykü gibi anlatısal metinler de kendi içlerinde ileti/ler barındırır. Yazar iletisini sunarken bu iletileri mekânlarla destekleyebilir veya iletilerini mekânlar üzerinden

aktarabilir. Örneğin, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı bölümlenirken bazı dönemlerin mekânlara göre adlandırıldığı görülmektedir: İnci Enginün, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatını bölümlendirirken “Köy Edebiyatı” başlığını kullanmıştır (Enginün, 2004:281-288). Ramazan Korkmaz editörlüğünde yayımlanmış olan Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı’nda Osman Gündüz, bölümlendirmesinde “Köy/Kasaba Romanı ve Romanda Toplumcu Gerçekçilik” başlığını kullanmıştır (Gündüz, 2016:459). Oktay Yivli editörlüğünde yayımlanmış olan Modern Türk Edebiyatı’nda Bedia Koçakçıoğlu, bölümlendirmesinde “Köy-Köylü Konusunu İşleyenler” başlığını kullanmıştır (Koçakçıoğlu, 2019:339). Bu durum, anlatısal metinlerde mekânın önemini ortaya koymaktadır.

Mekânı kurgulama tercihi yazara aittir. Anlatısal metinlerde mekân; gerçek mekân, kurgusal mekân, metafizik mekân, ütopyik mekân, duygusal mekân, açık mekân, kapalı mekân vb. gibi pek çok alt bölümlere ayrılmaktadır. Bu konuda Olpak Koç (2020:111), edebi metinlerde mekânların farklılıklar içerdiğini, mekânlara farklı fonksiyonlar yüklendiğini belirtir. Yazar, metni üretirken bu mekân türlerinden birini veya birkaçını kullanabilir. Şunu da belirtmek gerekir ki bazı roman ve öykülerde mekânın tamamen silikleştirildiği görülmektedir. Adalet Ağaoğlu’nun Yüksek Gerilim adlı öykü kitabında yer alan Özgürlükçü öyküsünde mekân, tamamen flu hale getirilip olay örgüsü öne çıkarılmıştır.

Erhan Bener’in Kısa Biyografisi

“Erhan Bener, 1929 yılında Kıbrıs’ta doğmuştur. İlk, orta ve lise öğrenimini Anadolu’nun çeşitli kentlerinde tamamlamıştır. 1950 yılında Ankara Siyasal Bilimler Fakültesi Maliye şubesini, 1956 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiştir. 1950-1975 yılları arasında Maliye Bakanlığı bünyesinde yurtiçi ve yurtdışında çeşitli görevlerde bulunmuştur. Bener, hem bürokrat hem de avukat olarak çeşitli görevler sürdürmüştür” (Oyuncu Romanının bilgi notu sayfasından özetlenmiştir. Alıntı yapılan yerden sayfa numarası verilmemiştir.)

Bener, yaşamı boyunca roman (26), öykü (9), oyun (4) ve anı-deneme (3) türlerinde eserler vermiş üretken bir yazardır. Bener; Yunus Nadi Roman Ödülü, Orhan Kemal Roman Ödülü ve Haldun Taner Öykü Ödülü gibi pek çok ödüller kazanmıştır. Bener’in bazı eserleri yabancı dillere çevrilip farklı ülkelerde yayınlanmıştır. Bener, 8 Aralık 2007 tarihinde Ankara’da ölmüştür.

Oyuncu Romanı

Oyuncu romanı, Bener’in dokuzuncu romanıdır. Oyuncu romanı 1981 yılında yayımlanmıştır. Oyuncu romanı, romanın başoyuncusu olan Kerim Turgut’un hayatının aktarıldığı otobiyografik bir romandır. Romanın başoyuncusu Kerim Turgut² ile romanın yazarı Erhan Bener’in hayatı arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır. Aytaç’a (2016:265-273) göre Bener, romanına Oyuncu ismini vermiştir ve romandaki başoyuncu olan Kerim Turgut da [roman içinde] bir roman yazmaktadır ve onun yazdığı romanı adı da “Oyuncu”dur. Bu durum, yazarla romanın başoyuncusu, başoyuncu ile onun yazdığı roman arasında bazı koşutluklar, paralel aynalar modelini çağrıştırmaktadır. Aytaç, bu yöntemden dolayı “Oyuncu” romanını sanatçı romanı olarak adlandırarak bunun Türk Edebiyatı bilimi terminolojisinde henüz yer almamış yeni bir roman türü olduğunu belirtir. Aytaç, Erhan Bener’in Türk Edebiyatında yeterince yer almadığını belirtir.

Oyuncu romanı, 17 bölüm ve 437 sayfadan oluşmuş hacimli bir romandır. Oyuncu romanda Kerim Turgut’un 60-70 yıllık yaşam serüveni anlatılır. Romanın temel zaman kurgusu “Kerim Turgut’la Nihal’in 25. evlilik yıl dönümünü olan bir günlük süre, onun yirmi yıl sonrası Kerim Turgut’un kalp kriziyle hastaneye kaldırılıyla ölüm arasındaki üç günlük geçen süredir” (Aytaç, 2016:266). Toplam 4 günlük süreye zamanda geri gitme anlatım tekniğiyle 60-70 yıllık olay örgüsü sıkıştırılmıştır. Romandaki olay örgüsü ve zaman, girift bir yapı içinde ilerlemektedir. Bu giriftliği, berrak hale getiren unsur mekânlardır. Romanda öne çıkan mekânlar gruplaştırılarak sunulacaktır.

Araştırmanın Amacı

Oyuncu romanını kronotopsal yöntemle çözümlenerek romandaki mekân kurgusunu ortaya koymaktır. Bununla birlikte yeni bir çözümleme yöntemi olan kronotopsal yöntemle dair bulgular elde etmektir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel tarama modelindedir. Nitel araştırmalar; gözlem, görüşme ve doküman analizi vb. nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algılar ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konduğu araştırma

² Romanın başoyuncusu Kerim Turgut’un ismi roman içinde daima “Kerim Turgut” olarak yazılmıştır. Biz de çözümlenmemizde aynı yöntemi uyguladık.

yaklaşımıdır (Yıldırım& Şimşek, 2013). Veri Toplama süreci olarak da araştırmada doküman inceleme modeli kullanılmıştır. Bulgular, Erhan Bener'in Oyuncu romanı taranarak elde edilecektir.

YÖNTEM

Oyuncu Romanı, kronotopsal yöntemle çözümlenecektir. Bu çözümleme yöntemi mekân merkezlidir. Mekân, kişi ve olaylar silsilesinin birer iz düşümüdür. Roman, öykü gibi edebi eserlerin çözümlemesi de o eserde yer alan iz düşümler yani mekânlar üzerinden yapılmaktadır. Kronotopsal çözümleme yönteminde genel olarak şu soruların cevapları aranmaktadır: Yazar; eserinde hangi mekânları öne çıkarmıştır? Hangi mekânları örtük olarak sunmuştur? Mekânlara hangi anlamlar yüklemiştir? Mekânlar, olay ve kişileri nasıl etkilemiştir? Esede, mekân, olay ve oyuncu ilişkileri irdelenir.

BULGULAR

Oyuncu Romanı ve Kronotoplar

Deniz Kronotopu

Oyunucu romanında öne çıkan kronotopların başında deniz gelir. Roman, Kerim Turgut ile Nihal'in evliliklerinin 25. yıldönümünü kutladıkları bir adada (Büyükada) başlar. "Ada'yı sevmiyor. Geçen yıl da böyle olmuştu. Gerçi o zaman tuttıkları ev güzel değil. Nihal da o yüzden bu yıl gelmeyi istememişti" (Bener, 2016:7-8). Roman, Kerim Turgut'un kalp krizi geçirip hastaneye kaldırışı ve orada ölmesiyle sona erer. Roman, Kerim Turgut'un ölümü üzerine şu cümlelerle sona erer: "Karşıda, dalgası çoğalmış, karanlığı, düşmanlığı çoğalmış bir deniz. Kerim Turgut gittiyse bu deniz neden her günkü gibi duruyor? Neden denize bakan kendisi her günkü gibi duruyor? Gözünü tek bir yere dikip, oradan kendisine gelecek şeyleri kâğıda aktarmak ister gibi? (Bener, 2016:342). Deniz, romanın yalnızca başlangıç ve son sayfalarında değil, romanın genelinde yer bulmuş bir kronotoptur.

Kerim Turgut, ünlü bir yazar ve avukattır. Bundan dolayı yazar, eleştirmen, doktor, üniversite hocası, hâkim, savcı gibi toplumun üst kesimi sayılabilecek kesimlerden oluşan bir arkadaş grubu bulunmaktadır. Bu kişiler, bazen üç beş kişilik bazen de daha kalabalık halde biraraya gelmektedir. Bu buluşmalar, bir deniz kıyısında yahut denizi gören bir evde yapılmaktadır. Bu buluşmalarda ideolojilerden siyasete, askeri yönetimlerden demokrasiye, politika, siyaset, toplumsal yaşam, çevre gibi insanı ilgilendiren her türlü konulara dair eşsiz sohbetler yapılmaktadır. Bu anlar, Kerim Turgut'a büyük keyif vermektedir. Deniz ve denizin hemen yanında yer alan ev, otel, yazlık, pansiyon gibi kronotopların Kerim Turgut'un yaşamına mutluluk kattığı ve onu hayata bağlayan unsurlar olduğu görülür.

Kerim Turgut, Nihal ile evlidir ve evliliklerinin 25. yıldönümünü kutlarken aynı zamanda Günseli adlı bir yazarla yasak aşk yaşamaktadır. Kerim Turgut ile Günseli'nin ilişkisi yasak aşk sınırlarını aşmaktadır. Pek çok kişi tarafından Günseli, Kerim Turgut'un eşi olarak bilinmektedir:

"-Hocadan haber var mı abla?

Kerim Turgut'u soruyor balıkçı Hüseyin. Eskihisar'da herkes Hoca der ona. Günseli'ye Abla diyen balıkçı Hüseyin, yetmişini geçmiş olmalı; saygı ve sevgi belirtisi bu sözcükler. Eski tartışmalar, dedikodular kapalı beri, artık kimse yadırgamıyor onları" (Bener, 2016:286). Bu ikilinin ilişkisi ulusal basında da yer almaktadır. "Dedikodu haberleriyle ün yapmış çok satışlı bir dergi, "İki ünlü yazar, Kerim Turgut'la uzatmalı sevgilisinin uğradıkları saldırı" başlığı altında, aralarındaki üç yılı geçen bir zamandır süren ilişkiden yalan yanlış bahsetmişti" (Bener, 2016:57). Romanın yazarı Bener, başoyuncu Kerim Turgut'un Nihal ve Günseli dışındaki birkaç kadınla ilişkisini roman bazı bölümlerinde ara ara hatırlatarak Kerim Turgut'u Yunan Mitolojisindeki Zeus'a benzetmektedir. Yazar, Kerim Turgut'un oğlu Cüneyt'e babası hakkında şunları söyler: "Babam, yıldırımlarını arkasında saklayan, canı istediği zaman, istediği yere savurmaktan çekinmeyen bir Zeus'tur!" derdi Cüneyt" (Bener, 2016:12). "Erhat'ın (2021:293-297) belirttiği gibi Zeus, Yunan Mitolojisinde Olimpos'un baş tanrısıdır. Zeus, istediğini yapma hakkını kendinde görür. Zeus'un aynı anda pekçok kadınla evlilik yaptığı bilinmektedir.

Romanda deniz kronotopuna dair farklı bir kurgulama yöntemi olduğu görülmektedir. Kerim Turgut, resmi eşi Nihal ile birlikte iken arka fondaki deniz; açık, berrak ve güneşlidir. "Kartal yönünde, bulutların arkasında beliren kızılık, güneşin gün boyunca ortada dolaşacağı habercisiydi. Denizin üstünde kırmızı köpükler oluşmuştu. Pencereyi açtı. Sabahın serinliğine aldırmandan sarmaşık güllerinin baygın kokusunu ciğerlerine çekti" (Bener, 2016:13-14). Kerim Turgut, sevgilisi Günseli ile birlikte iken arka fondaki deniz; puslu, kapalı ve karanlıktır(gece). "Oturduğu yerden uzanarak perdeyi aralıyor. Deniz karanlık. Hava kapalı. İyi havalarda, karşı kıyıda tek tük de olsa ışık görünüyor" (Bener, 2016:40-41). Romanda, denizin bu kurgulanış yöntemiyle; Kerim Turgut'un ikircikli yaşamına gönderim yapılmaktadır. Kerim Turgut, iş hayatında gayet başarılıdır. Ancak aynı durum özel yaşamı için geçerli değildir. Kerim Turgut, Nihal ile Günseli açmazında

yaşamaktadır. İkisinden de vazgeçer. Kerim Turgut'un bu ikircikli tutumu deniz üzerinden gece ve gündüz çatışmasıyla sunulmuştur.

Oyuncu romanında deniz, kendi varoluşsal sınırlarını aşarak bir sembole dönüşmüştür. Bu sembol de Kerim Turgut'a özeldir. Deniz kronotopu; romanda Kerim Turgut'un iç dünyasının dışa vurumu olarak sunulmuştur.

ESKİHİSAR³ KRONOTOPU

Oyuncu romanında öne çıkan bir diğer kronotop Eskişehir'dir. Kerim Turgut, gerek arkadaşlarıyla gerekse sevgilisiyle bu mekâna sık sık uğramaktadır. "Eskişehir'deki otele ilk gelişlerini anımsıyor. Yine bir ekim ayı olmalı. Yağmur yağıyordu. İstanbul'dan geç çıkmışlardı. Kerim Turgut öğle yemeğini, daha önceden bildiği Eskişehir'da yemelerini önermişti. Günseli o günlerde İstanbul dışındaki küçük yerlerde onunla birlikte görünmekten çekiniyordu henüz, ama Kerim Turgut öylesine coşkuyla sözünü etmişti ki buranın, sesini çıkarmamıştı" (Bener, 2016:44). Kerim Turgut, roman yazarlığının dışında Düşün adlı sosyalizm içerikli bir dergi çıkarmaktadır. Kerim Turgut, Düşün dergisinden dolayı bazı grupların hedefi haline gelmiştir. Kerim Turgut, Günseli ile birlikte Eskişehir'dan İstanbul'a dönerken yolda suikasta uğrarlar ve ölümlerle burunburuna gelirler. Kerim Turgut, ağır yaralanır. [Günseli] "O gece, Eskişehir'dan Yakacık'a kadar, ambulansın içinde en çok yirmi, yirmi beş dakika sürmüş olan yolculuğu yaşamı boyunca unutamayacak" (Bener, 2016:59). Kerim Turgut, eğer burada ölürse Günseli ile Nihal ilk kez yüzyüze gelecek ve birbirleriyle tanışmış olacaklardır. İki kadın arasındaki mücadele başka bir boyuta evrilecektir. Günseli, suikast mahallinden hastaneye ulaşıncaya kadar süreçte iç çekişmelerinden kurtulamaz. Kerim Turgut, hastaneye ulaşır, tedavi edilir ve hastaneden taburcu edilir. Günseli de rahatlar ve bu ikili yine Eskişehir'a gitmeğe devam eder.

Oyuncu romanında yer alan Eskişehir ve Eskişehir'a ait kronotoplar çözümlendiğinde bu mekânların kurgusal olmadığı; roman gerçekliği ile reel yaşam gerçekliğinin benzeştiği görülür. "Bu eve taşınmadan önce, hemen her yaz en az bir hafta kalmışlardı o eski otelde. Yıkılmaya yüz tutmuş bir eski Osmanlı yalısıydı bu ev. Ressam Osman Hamdi Bey'in evi⁴. Eskişehir'a her uğrayışlarında önünde durur, kararmış tahtalarının, yıkılmış duvarlarının arkasına saklanan onurlu güzelliğini hayranlıkla seyrederdiler" (Bener, 2016:49). Romanda bu mekân, Kerim Turgut'un oğlu Erdinç'in ağzından şöyle tanımlanır: "Eskişehir, babasının, *Benim âşiyanim, sırça köşküm* diye alaylı bir biçimde sözünü ettiği öteki evinin bulunduğu yer. O evin fotoğraflarına sanat dergilerinde, televizyon röportajlarında kaç kez rastlamıştı, ama gidip görmek geçmemişti içinden" (Bener, 2016:268). Erdinç'in cümlelerinde birkaç husus öne çıkmaktadır. Öncelikle "Âşiyanim" ifadesiyle Servet-i Fünun şairi Tefik Fikret'in evine gönderim yapılmaktadır. Yine bu ifadeyle örtülü olarak Kerim Turgut'un sanatçı kişiliğine gönderim yapılarak Kerim Turgut'un da Tefik Fikret gibi ünlü bir sanatçı olduğu vurgulanmaktadır. Bir diğer gönderim de Günseli'yedir. Erdinç, babasının Günseli adlı bir kadınla yasak aşk yaşadığını bilmektedir. Eskişehir, Kerim Turgut ile Günseli'yi buluşturan mekândır. Bir önceki bölümde belirttiği Eskişehir halkı Günseli'yi Kerim Turgut'un eşi olarak bilmektedir. Oyuncu romanında Eskişehir, Günseli ile özdeşleşen bir kronotopa dönüşmüştür. Eskişehir, Kerim Turgut ile Günseli'nin sosyal baskıdan kurtulup rahatlıkla biraya gelebildikleri bir mekân olarak kurgulanmıştır.

Oyuncu romanında Eskişehir, âşiyân kelimesiyle aynileştirilmiştir. Âşiyân, Türkçe sözlükte "kuş yuvası; ev, oturlan yer" olarak tanımlanmıştır. Bu ayniliğin iki gönderimi bulunmaktadır. Birinci gönderim, Kerim Turgut ile Günseli'nin mutlu günlerinedir. İkinci gönderim, Kerim Turgut'un bizatıhi kendi sanatçı kişiliğinedir.

İSTANBUL KRONOTOPU

Oyuncu romanında öne çıkan bir diğer kronotop İstanbul'dur. Romanın başoyuncusu Kerim Turgut'un yirmili yaşlarından ölünceye kadar devam eden yaklaşık 40 yıllık yaşamı İstanbul'da geçmiştir. İstanbul, romanın ana olay örgüsünün temel kronotopları arasında yer almaktadır. Romanda; İstanbul çatısı altında yer alan; Pendik, Mecidiyeköy, Üsküdar, Bostancı, Yakacık, Tarabya gibi yerler alt kronotop olarak kullanılmıştır. İstanbul ve İstanbul'a ait unsurlar, romanın temel kronotopunu oluşturmasına rağmen bu mekânlara dair betimleme yapılmadığı, bu yerlerden yalnızca isim olarak bahsedildiği görülmektedir. Kerim Turgut, Yargıtay'daki bir duruşmaya katılmak üzere Ankara'ya gideceğini söyleyerek

³- "Eskişehir, Kocaeli ilinin Gebze ilçesine bağlı bir mahalledir"(Wikipedia).

⁴-Osman Hamdi Bey Evi. "Büyük, Türk Müzecisi ve ressamı Osman Hamdi Bey (1842-1910) tarafından Gebze-Eskişehir Köyünde, 1884 yılında yapılan köşk, resimhane, kayıkhanesi ve müstemilat olarak yaptırılmıştır. Planları Osman Hamdi Bey tarafından çizilen ve Fransız mimarisi özellikleri taşıyan köşkün yapı malzemelerinin birçoğu yurtdışından getirilmiştir"(kulturportali.gov.tr). "Müze, 2021 yılında yeniden Kocaeli İl Kültür Turizm Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir".

evden çıkmış, Günseli'ye Bostancı iskelesinde buluşmuşlardı" (Bener, 2016:48). "Doktor Rıdvan, emekli olduğundan beri yaz kış Pendik'te oturuyor" (Bener, 2016:48). "Kerim Turgut, Yargıtay'daki bir duruşmaya katılmak üzere Ankara'ya gideceğini söyleyerek evden çıkmış, Günseli'yle Bostancı iskelesinde buluşmuşlardı" (Bener, 2016:55). "Mecidiyeköy'deki apartmanın sekizinci katından Boğaziçi köprüsü görünüyor" (Bener, 2016:189). "Bütün bu söz kalabalığı içinden yalnız, "Yaşıyor," ve "Yakacık'ta..." sözcüklerini seçebiliyor. Sonra telefon bir uzun sessizliğe kapanıyor" (Bener, 2016:94).

Bener, Oyuncu romanında İstanbul'u oldukça farklı yöntemle kurgulamıştır. Romanda İstanbul'a dair herhangi bir mekânın betimlemesini yapmamış, aynı şekilde İstanbul'un tarihi ve kültürel mekânlarına, coğrafi güzelliklerine yer vermemiştir. İstanbul'dan insan ve toplum manzaraları da sunmamıştır. İstanbul, romanda soyut bir halde yer almıştır. İstanbul'un flu hale getirilmesi Sis Şiiri'ni anımsatmaktadır. Sis Şiiri⁵, Tevfik Fikret'in eleştirilerle dolu bir şiiridir. Fikret, bu şiirinde İstanbul'u mekân olarak kullanıp dönemin siyasi erkine eleştiriler yöneltmiştir. Fikret'in Sis şiirinde ve Bener'in Oyuncu romanında İstanbul "mekân" olarak "var"dır ama bu varlık, soyut bir varlığın ötesine geçmemiştir. Fikret, eleştirilerini; Bener de Kerim Turgut'un hayatını aktarmak için İstanbul'u soyut bir mekân olarak kullanmıştır.

ANADOLU KRONOTOPU

Oyuncu romanında öne çıkan bir diğer kronotop Anadolu'dur. Kerim Turgut'un babası rütbeli bir asker olduğu için Anadolu'nun farklı kentlerinde görev yapmıştır. Doğal olarak Kerim Turgut da ailesiyle birlikte Anadolu'nun farklı farklı bölgelerinde yaşamıştır. Romanda; Erzincan, Bursa, İzmir, Antep, Balıkesir, Samsun, Mudanya, Ayvalık gibi şehirler ve kasabalar kronotop olarak kullanılmıştır. Bu mekânlar içinde de öne çıkan yer Erzincan'dır. Bu şehir, Kerim Turgut'un çocukluğunun geçtiği yerlerden birisidir. "Trabzonla Erzincan arasındaki yol, sarp dağlar arasından geçen, çok dar, dönemeçli, toprak bir yoldu, hele Spikür⁶ geçidinde, iki aracın yanyana geçmesi hemen hemen olanaksızdı. Şoför bütün yolcuları indirmişti" (Bener, 2016:69). Kerim Turgut; ailesiyle birlikte Trabzon üzerinden Erzincan'a gelmiştir. Bu coğrafya, oldukça yüksek, sarp ve engelelidir. Kerim Turgut'un bu coğrafyada yaptığı zor ve uzun süreli yolculuk, onun hayatında izler bırakmıştır. Bu zor yolculuğun devamında ulaşılan Erzincan da Kerim Turgut'un hayatında derin izler bırakmaya devam eder. "Erzincan'ın yine o korkunç kışlarından birinde, kuşpalazına yakalanmıştı Kerim Turgut. Binbaşı Binbaşı Turgut Bey'in nöbetçi olduğu bir gece, birden ateşi yükselmiş, boğazı tıkanmış, soluk alması güçleşmiş, yüzü mosmor olmuş, kendinden geçmişti. (...) Selim, doktoru alıp geldiğinde, Kerim Turgut baygındı. Biraz geç kalınmış olsa ölebilirdi de" (Bener, 2016:72). Kerim Turgut, ölümle burun buruna ilk kez Erzincan'da gelir ve bu sahneler onun hayatında ara ara yaşanacaktır.

Kerim Turgut, çocukluk dönemi 1930-1945'li yılları arasında yaşamıştır. Bu süreler Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarına denk gelmektedir. Yeni bir ülke kurmanın sıkıntılarına tüm dünyada yaşanan genel ekonomik kriz eklenince ülkedeki maddi sıkıntılar iyice belirginleşir. Bütün bu maddi sıkıntıların getirdiği yük, Kerim Turgut'un hem çocukluğunu hem de onun gelecek yaşamındaki aile ilişkilerini de etkiler. Örneğin Kerim Turgut çocuklarıyla anlaşamaz: "Kerim Turgut'un oğullarıyla yıllar süren çatışmasının başlıca nedeni bu değil miydi? Kerim Turgut, gazyağı lambasının soluk ışığında geçen çocukluk gecelerini unutamazdı. Odun sobasıyla ısındıklarını unutamazdı. Oyuncaksız bir çocuğu unutamazdı" (Bener, 2016:72). Erzincan'da yakalandığı kuşpalazı hastalığı onun tinsel açıdan etkilerken ekonomik krizler tinsel yönden yıpratmıştır.

Erzincan, Kerim Turgut'un hayatında bir de örtük iz bırakmıştır: Deniz. Bilindiği gibi deniz(mekân olarak) Kerim Turgut'u hayata bağlayan, ona mutluluk veren bir kronotoptur. Başta Erzincan olmak üzere Anadolu'nun çeşitli soğuk karasal kentlerinde yaşamış olan Kerim Turgut'u denize ve sığağa yöneltmiştir.

Oyuncu romanında yer alan Anadolu'ya ait kronotopların genel kurgusuna bakıldığında Erzincan'a ait mekânlardan mekân-olay bağlamında aktarımlar yapıldığı, Samsun, Antep gibi şehirlerden mekân-olay bağlamında aktarımlar yapılmayıp mekânlardan genel söylem olarak bahsedildiği görülmektedir.

⁵- "Fikret, şiirinde "Ey köhne Bizans, ey koca fertutu müsahhie/ Ey bin kocadan arta kaln biveyi bâkir" dizeleriyle seslendiği İstanbul'a lanetler yağdırmıştır. Bu şiir, dönemin sosyal ve siyasi meselelerine karşı bir başkaldırı niteliği de taşımaktadır"(Aktaş, 2017:103).

⁶- "Trabzon'u İran-Azerbaycan'a bağlayan tarihî yol, Karadeniz kıyılarını Trabzon'un doğusunda terk ettikten sonra, Değirmendere Vadisini takip ederek, 2030 m yükseklikte Zigana Dağlarını aşır Harşit Vadisine ulaşır. Gümüşhane ve çevresi bu yol ile kolaylıkla Bayburt'a bağlanmakta, ardından Kop Geçidi (2400 m) vasıtasıyla Doğu Karadeniz Dağlarının ikinci sırası da aşılarak Erzurum'a ulaşılmaktadır. Daha doğuda Aras Vadisinin oluşturduğu tabii yol izlenerek İran'a geçilmektedir. Bu ana yoldan, Gümüşhane'de ayrılan bir diğer yol da, güneydeki dağları Sıpikor Geçidi'ni aşarak şehri, Erzincan'a ve buradan da ülkenin diğer bölgelerine bağlamaktadır"(gumushane.ktb.gov.tr)

Oyuncu romanında Anadolu kronotopu, Kerim Turgut için acı, sıkıntı, hüznün gibi kavramlarla anılmaktadır.

ANKARA KRONOTOPU

Oyuncu romanında yer alan kronotoplardan birisi de Ankara'dır. Ankara, romanın pek çok bölümünde yer almasına rağmen olaylar silsile içerisinde yer almadığı görülür. Kerim Turgut, İstanbul'da ikamet etmektedir. Kerim Turgut, Nihal'in yanından ayrılıp Günseli'ye giderken hep aynı bahaneyi öne sürer. [Nihal] "Kerim Turgut akşam Ankara'ya gidecek. Yargıtay'da duruşması var. Doğru mu, değil mi araştırmak istemiyor. Belki de vardır. Ama, gidişinin asıl nedeni başka. Yüreği ne kadar sancısaya yine de susacak" (Bener, 2016:9). Nihal de aslında onun Ankara'ya gitmediğini bilmektedir. Daha dramatik olanı da Günseli'ye gittiğini de bilmektedir. "Kerim Turgut hep bir ya da iki gün için gider Ankara'ya sonra oradan telefon eder, işlerinin uzadığını, birkaç gün daha kalması gerektiğini söyler. Nihal de, "*Kendine iyi bak, oranın havası serttir, içkiyi fazla kaçırma!*" der" (Bener, 2016:11). Bu cümle, öğrenilmiş çaresizliğin bir göstergesidir. Kerim Turgut'un yaşamına İstanbul ve Ankara kronotopları üzerinden bakıldığında; her iki şehrin farklı göndergelerle yüklendiğini görmekteyiz. Öncelikle İstanbul, Nihal'a; Ankara ise Günseli'ye gönderim yapmaktadır. Kerim Turgut için İstanbul, aile ve sıkıntı demektir. Çünkü o, çocuklarıyla iyi anlaşamaz. Kerim Turgut için Ankara, sıkıntılardan kurtulma ve mutluluğa eriş demektir. Nihal, eğitim-öğretim ve kültürel açıdan orta seviyede bir kadındır. Günseli ise bir yazardır ve aydın bir kişiliği temsil etmektedir. Kerim Turgut ile Günseli beraber roman çalışmaları yapmaktadır. Bu bağlam üzerinden bakıldığında Ankara'nın, elit bir kültürü; İstanbul'un, daha alt bir kültür seviyesini temsil ettiği görülmektedir.

YURT DIŞI KRONOTOPLARI

Oyuncu romanında öne çıkan bir diğer kronotop; Paris, Viyana, Amerika gibi yurt dışı mekânlardır. Kerim Turgut, iş ve tatil için ara sıra yurtdışına çıkmaktadır. Bununla birlikte Kerim Turgut'un çocuklarından birisi Paris'te diğeri Amerika'da yaşamaktadır. Anadolu kronotopunda olduğu gibi bu grupta yer alan kronotopların bazılarında yalnızca söylem olarak bahsedilmiştir. Bazılarından da mekân-olay bağlamında aktarımlar yapılmıştır. "Nihal ilk kez uçağa biniyordu. Pervaneli uçakla Viyana'ya dört saatte gidebilmişler ve yol boyunca çok sallanmışlardı"(Bener, 2016:195). Viyana'daki son gecelerinde bir turizm şirketinin düzenlediği "Vien in the night" programına katılmışlardı" (Bener, 2016:196). Romanda Paris'e ait mekânların ayrıntılı olarak betimlendiği görülmektedir. "Murat Bulvarı üzerindeki yüz yıllık görkemli yapının en üstteki altıncı kat penceresinden bambaşka bir Paris görünüyordu. Napolyan'dan beri sanki hiçbir şey değişmemiş. Mavimsi yüzlü, gri arduvaz çatılı evler, kuleler, yeşillikler, batmakta olan güneşin pencerelerden, bir yontma camdan yansımış gibi bin renkle kırılışı, Meltem'in düşleyemeceği kadar güzel" (Bener, 2016:28). Bu betimlemeler, Kerim Turgut'un Paris'e özel bir önem atfettiğini ortaya koyar. Kerim Turgut, Paris'te otel, kafe gibi eğlence mekânlarına rahatlıkla girip çıkar. Otel çalışanları ona ismiyle hitap eder. Kerim Turgut'un ünlü bir yazar olduğunu da bilirler. Kerim Turgut, Paris'te bulunduğu zamanlarda burada tıpkı kendi şehrinde yaşıyormuş gibi son derece rahat davrandığı görülür. Bütün bunlar, Kerim Turgut'un sık sık Paris'e gittiğini; onun Paris'le bütünleştiğini göstermektedir. Paris, tıpkı deniz kronotopu gibi Kerim Turgut'un mutluluk sembollerinden birine dönüşmüştür.

ÜNİVERSİTE, KARAKOL, ASKERİ YERLEŞKE VE YAYINEVİ KRONOTOPLARI

Üniversite, askeri birlik, yayınevi ve karakol gibi unsurlara ait kronotoplara Oyuncu romanında yer verilmiştir. Kerim Turgut'un çocukluğu askeri yerleşkelerde geçmiştir. Kerim Turgut'un çocukluğu ile ilgili aktarımlar yapıldığı bölümlerde askeri kronotoplar sıkça kullanılmıştır. Kerim Turgut'un babasının asker olması ve çocukluğunda sürekli askeri birlikler içerisinde(lojman, garnizon,) yer alması, onun kişiliğini de etkilemiştir. Kerim Turgut, muvazzaf bir asker olmamasına rağmen onun kişiliğinde askeri disiplinden izler bulunmaktadır. Kerim Turgut'un makine sistemiyle çalışan bir iş hayatı vardır. "Bu üç yılda iki roman bitirdi Kerim Turgut. (...) Yaz başından beri de, adını "*Oyuncu*" koyduğu romanı üzerinde çalışıyor" (Bener, 2016:18). Kerim Turgut, özel yaşamında da emir komuta zincirinde yaşamaktadır. Ailesi dâhil çevresindeki herkesten onun düşüncelerini sorgusuz kabul etmelerini bekler. Bu tavrı yüzden çocuklarıyla hiç anlaşamaz. Hiçbir çocuğu onunla yakınlık kurmak istemez.

Romanda öne çıkan kronotoplardan biri de üniversite, fakülte, okul gibi eğitim kurumlarıdır. Kerim Turgut, üniversite mezundur, çocukları da üniversite öğrenimi görmüştür. Aynı şekilde onun yakın arkadaşları da doktor, avukat, hâkim gibi üniversite öğrenimi görmüş kişilerdir. Kerim Turgut'un sevgilisi Günseli de yazardır. Bütün bunlar Kerim Turgut ve çevresinin elit bir grupta yer aldığını göstermektedir.

Kerim Turgut, romancılığının yanında "Düşün" gibi çeşitli dergiler çıkarmaktadır. Bu dergiler, genellikle ideolojik dergilerdir. Kerim Turgut, bu dergilerden yüzünden tehditler almaktadır: "Sonra bir de o herifler. Dün yine telefon ettiler. Kaba bir ses:

"Kerim Turgut orda mı?"

“Evde yok efendim. Ben karısıyım. Kim aradı diyeyim?”

Söyle o (...) çocuğuna, yakında hakkında geleceğiz!”

Sonra, ağzını açmasına kalmadan kapanıvermişti telefon” (Bener, 2016:9). Kerim Turgut, bu tehditlerden sonra suikaste uğrar. Kerim Turgut, bu dergileri hazırlarken sık sık yayınevlerinde zaman geçirmektedir. Dolayısıyla buralarda romanda mekân olarak geçmektedir. Bu yayınevleri ve dergiler, Kerim Turgut’un ideolojik yapısını ortaya koymaktadır.

Kerim Turgut ve ailesi, gençlik dönemlerinden itibaren ideolojik olarak siyasi bir taraf içinde yer alırlar. Kerim Turgut, gençlik dönemlerinde siyasi düşüncelerinden dolayı karakollarla girip çıkmaktadır. Aynı şekilde Kerim Turgut’un çocukları da lise çağlarından itibaren ideolojik eylemler içerisinde yer almıştır. Kerim Turgut’un oğlu Erdinç bu konuda biraz daha öne çıkmaktadır. “Cüneyt’le Erdinç’in daha lise çağlarından başlayarak üniversite öğrencilikleri sırasında değişik sol örgütler içinde yer aldıklarını, polisçe izlendiklerini, hatta Erdinç’in bu yüzden hapselere düşmüş olduğunu nasıl unuttur?” (Bener, 2016:97). Bundan dolayı karakol gibi mekânlar romanda sıkça yer almaktadır.

Bu kronotopların ortak özelliği, Kerim Turgut’un iş ve özel hayatına dair ayrıntılar sunmasıdır.

HASTANE KRONOTOPU

Oyuncu romanının temel kronotoplarından biri de hastanedir. Kerim Turgut, kalp krizi geçirir, hastaneye kaldırılır. Kerim Turgut’un hastaneden çıkamayacağı kesin gibidir. Bu süreçte, Günseli, evindeki Kerim Turgut’a ait eşyaları toplamaya başlar. Bu eşyalar arasında büyük bir zarf vardır ve bu zarfın üzerinde Kerim Turgut’un kızı Meltem’in adı yazılıdır. Bu zarf, ABD’de yaşayan Meltem’e gönderilecektir. Kerim Turgut, bu zarfı kızına gönderme fırsatı bulamamıştır. Günseli; zarfı açar, “Oyuncu” adlı yazıyı görür. Oyuncu, Kerim Turgut’un yazdığı romanın adıdır. Günseli, Kerim Turgut’un “Oyuncu” adında bir roman yazmak için uğraş verdiğini bilmektedir. Ancak, Oyuncu romanının içeriğine dair bilgisi yoktur. [Günseli] “Elindeki dosyayı dalgınca karıştırıyor. Götürecekleri arasına katsa bu dosyayı, bu notları... Kimsenin haberi olmasa bu kitaptan... Bunu yapabilir miydi? “Oyuncu” artık hiçbir zaman Kerim Turgut’un kendi kitabı olmayacak” (Bener, 2016:67). Günseli, Oyuncu’yu okudukça roman da ilerler. Kerim Turgut’un bütün yaşam serüveni hastane merkezli aktarılır.

Romanda, yaşama dair sorgulamalar yapılır:

“Kerim Turgut’un not defterinden:

“*Babam, Dünya bir oyun sahnesidir; herkesin bu sahnede bir rolü vardır. Kimi baş rolü oynar, kimi figürandır. Seyirciler durmadan değişir, sahne hep yerinde kalır... derdi*” (Bener, 2016:68). Kerim Turgut, sorgulamalar yapar. Bu sorgulamalarla; Kerim Turgut’un yaşama bakışı ortaya çıkmış olur. Kerim Turgut da eşyanın tabiatı gereği yaşamın merkezine kendini yerleştirmiş, içten dışa doğru genişleyen bir bakış açısıyla yaşamını aksettirmiştir. Bu süreçte, kırk yıllık eşi Nihal’e, yasak aşkı Günseli’ye, bir türlü anlamadığı çocuklarına, yaşamına giren diğer bütün insanlara karşı duygu ve düşüncelerini açıkça ortaya koyabilmiştir. Romanın genel olay örgüsü sondan başa doğru ilerleyen bir kurguda düzenlenmiştir. Kerim Turgut, kalp krizi nedeniyle hastaneye kaldırıldığında “Oyuncu” romanı aslında tamamlanmıştır. Okuyucu ve “Oyuncu” romandaki diğer oyuncular “*Babam, Dünya bir oyun sahnesidir; herkesin bu sahnede bir rolü vardır. Kimi baş rolü oynar, kimi figürandır*” (Bener, 2016:68). cümlesinden hareketle romanda kendilerine verilen rolleri öğrenmektedir. Bu kurgulama yöntemi Kerim Turgut’a, [romandaki] diğer kişilerin yorum ve eleştirilerinden uzak kalarak kendini özgürce ifade etme yolu açmıştır. Oyuncu romanı ortaya çıktıktan sonra bile [Günseli oyuncu romanı okurken] roman gerçekliği içerisinde hiçkimse Kerim Turgut’a “neden?” sorusunu sormayacaktır. İşte bütün bunların açığa çıkma yeri hastanedir. Romanda hastane ile ilgili bir diğer husus, bütün kurgunun merkezi hastane olmasına rağmen bu kronotopa dair de bir betimleme yapılmamasıdır. Çünkü önemli olan Kerim Turgut’un ne söylediğidir. Bundan dolayı bu kronotopa dair betimleme yapılmamıştır.

Oyuncu romanında hastane, insanın hem iç hem de dünyasını yansıtabilen bir aynaya dönüşmüştür. Bu aynada hiçbir şey gizli kalmamıştır. İnsanın yaşama dair yükleri bütün çıplaklığıyla bu aynada ortaya çıkmıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Erhan Bener’in Oyuncu romanı, kronotopsal yöntemle çözümlenmiştir. Ele edilen sonuçlar romanın çözümlenmesi ve yöntemin kendisi olmak üzere iki açıdan sunulacaktır.

OYUNCU ROMANI BAĞLAMINDA

Romanda yer alan kronotopların kurgusal olmadığı; gerçek yaşamla örtüşen kronotoplar olduğu görülmüştür. Romanda kişi-olay örgüsünün öne çıkması için gerçek yaşamla örtüşen kronotopların silikleştirilerek sunulduğu tespit edilmiştir. Kronotopların nötr bir biçimde sunulduğu görülmüştür. Romanda kronotopların olay örgüsünün önüne geçmediği, olay örgüsünü destekler biçimde kurgulandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Romanın temel kronotop kurgusunun ev-hastane-gezi:(otel-lokanta-restoran-deniz kenarı) üçgeninden oluştuğu görülmüştür. Romanda kırsal kronotoplara yer verilmediği, tüm kronotopların kente dair olduğu; dolayısıyla romanın bir kent romanı olduğu görülmüştür.

Romanda, toplumsal yapının üst katmanında yer alan bir oyuncunun(Kerim Turgut'un) yaşamı aktarılmıştır. Kerim Turgut; toplumcu bir düşünceye sahip olması ve toplumcu düşünceyle ilgili yazılar yazmasına rağmen romanında toplumsal konulara yer vermediği bulgusuna ulaşılmıştır. Yine bu bağlamda elit halkın haricindeki insanlara dair olaylara ve mekânlara yer vermediği tespit edilmiştir. Romanda, Kerim Turgut özelinde söylemleri ile eylemleri çelişen insanların ironisi yapıldığı görülmüştür. Yine aynı konudan hareketle insan ve toplum eleştirisinin yapıldığı tespit edilmiştir.

Romanın; zaman, mekân ve olay bağlamında çok geniş bir yelpazede yer aldığı görülmüştür. Bu durumun romana biyografik bir roman olmasının yanında hatıra özelliğini de eklediği tespit edilmiştir. Romanın biyografik-hatıra türünde bir roman olduğu tespit edilmiştir.

ÇÖZÜMLEME YÖNTEMİ BAĞLAMINDA

Kronotopsal çözümleme yönteminin perspektifinde mekân bulunmaktadır. Bir metinde okuyucunun bakışı önce mekân ardından da olay-kişiye yöneldiği görülmüştür. Kronotopsal çözümleme yöntemiyle birlikte edebi eserlerde sessiz bir varlık gibi duran mekânların gerçek hüviyetine kavuştuğu tespit edilmiştir. Yine bu yöntemle birlikte mekânların, edebi eserlerin anlaşılması konusunda edilgen bir unsur olmaktan çıkarak etken bir yapıya büründükleri görülmüştür.

Kronotopsal çözümleme yönteminin yeni bir uygulama alanı olması; yazın alanında uygulamaya örneklerinin kısıtlı olması nedeniyle yöntemin nasıl uygulanacağına dair tereddütlerin yaşanabileceği tespit edilmiştir.

ÖNERİLER

Oyuncu Romanı 437 sayfadan oluşmuş hacimli bir eserdir. Bu çalışmada romanda yer alan tüm kronotopların çözümlemesi yapılmamıştır. Çözümleme, romanın geneline hâkim olan kronotoplar üzerinden yapılmıştır. Bu çözümleme yönteminin öykü, şiir, fabl gibi edebi türlerle hacimsel olarak daha az yapıdan oluşmuş romanlara daha kolay uygulanabileceğini savındayız. Böylece bir metindeki tüm kronotoplar çözümlenerek daha net bulgulara ulaşılabilir.

Bu çözümleme yöntemiyle bir yazara ait olan tüm anlatısal metinler bütüncül olarak çözümlendiğinde yazarın olay-kişi-mekânı kurgulama yöntemleri ortaya çıkarılabilir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarlar aralarında çıkar çatışması olmadığını "The authors declare that they have no conflict of interest" beyan ederler.

KAYNAKÇA

- Aktaş, E. (2017). Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı. O. Gündüz & T. Şimşek (Eds.), *Yeni Türk Edebiyatı* içinde. Grafiker Yayınları.
- Aytaç, G. (2016). Çağdaş Türk romanı üzerine incelemeler (4. Baskı). Doğu Batı Yayınları.
- Ayyıldız, M. (2011). Roman, tanım-tarihçe-teknik. Akçağ Yayınları.
- Bakhtin, M. (2001). *Karnavaldan roman, edebiyat teorisinden dil felsefesine seçme yazılar* (Çev. C. Soydemir). Ayrıntı Yayınları,
- Bener, E. (2000). *Oyuncu* (3. Baskı). Remzi Kitapevi.
- Çetin, N. (2012). *Roman çözümleme yöntemi* (12.baskı). Öncü Kitap.
- Çetişli, İ. (2014). *Metin tahlillerine giriş 2: Hikaye, Roman, Tiyatro* (4. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Enginün, İ. (2004). Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı (5. Baskı). Dergah Yayınları.
- Erhat, A. (2021). *Mitoloji sözlüğü* (29. Baskı). Remzi Kitabevi.
- Gündüz, O. (2016). Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı. R. Korkmaz (Ed.), Grafiker Yayınları.
- Koçakoğlu, B. (2019). Modern Türk Edebiyatı. O. Yivli (Ed.). Günce Yayınları.
- Olpak Koç, C. (2020). Sait Faik Abasıyanık'ın Hikayelerinde Çevreyi Kronotop Kavramıyla Okumak. *Mecmua, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), ..
- Parla, J. (2018). *Don Kişot'tan bugüne kadar roman*. İletişim Yayınları.

Online Kaynakça

- Spikür: <https://gumushane.ktb.gov.tr/TR-220334/tarihcesi.html>, Erişim Tarihi: 15.07.2023, saat, 18:01
- Eskihisar: https://tr.wikipedia.org/wiki/Eskihisar_Gebze, Erişim Tarihi: 13.07.2023, saat, 16:10
- Osman Hamdi Bey Evi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/gezilecek/yer/osman-hamdi-bey-evi-ve-muzesi--gebze>, Erişim Tarihi: 13.07.2023, saat, 18:36

EXTENDED SUMMARY

A CHRONOTOPHIC APPROACH TO ERHAN BENER'S OYUNCU NOVEL**INTRODUCTION**

The novel is a literary genre that stands out among narrative genres with its recognition by the reader. Like all narrative products, the novel consists of a quadruple structure of person, event, space and time. Narrative is an inherent feature of the novel genre. For this reason, readers and/or analyzers sometimes prioritize the event and actor binary in novels, while the time and space binary is seen to be successive.

In literary genres with event premises such as fairy tales, stories, epics, fables, novels, folk tales, masnavi (Classical Turkish Literature), etc., time and space have similar importance just like events and people. Event-oriented literary genres are fictional texts composed of a combination of dozens of sub-plots based on a basic event or events. The same is true for novels. In novels, the sequence of events is divided into sections such as exposition, node and resolution. Despite such compartmentalizations, novels resemble a big ball of string with no clear end. Especially in modern and postmodern novels, which have started to be seen in the last century, the sequence of events has become even more intricate. Because in these novels, the narrative technique of going back in time is frequently used. Therefore, in modern and postmodern novels, the present and the past sometimes progress linearly and sometimes intertwined. As a result, the linearity of time is broken in such novels. The same situation is experienced in the flow of events and the linearity of the flow of events is also broken. In modern and post-modern novels, the intertwining of exposition, node and resolution sections and the lack of rhythmic progression of event and time fiction create problems for readers and analyzers. At this point, the element of space comes into play. Space provides visual support to the plot. The space allows the plot to take place in the reader's mind more easily by serializing it. The space also creates a visual boundary between the sequence of events. Considering the large-scale works such as Mevlana's Mesnevi and Binbir Gece Tales, the importance of the place becomes apparent.

PURPOSE OF THE RESEARCH

The aim of this study is to analyze the novel *The Oyuncu* with the chronotopsal method and to reveal the fiction of space in the novel. In addition, it is to obtain findings on the chronotopsal method, which is a new method of analysis.

RESEARCH MODEL

This research is in qualitative survey model. Qualitative research is a research approach in which qualitative data collection techniques such as observation, interview and document analysis are used and perceptions and events are revealed in a realistic and holistic way in a natural environment (Yıldırım & Şimşek, 2013). As a data collection process, document analysis model was used in the study. The findings will be obtained by scanning Erhan Bener's novel *Oyuncu*.

CONCLUSION AND DISCUSSION

Erhan Bener's novel *Oyuncu* has been analyzed with the chronotopsal method. The results will be presented in two aspects: the analysis of the novel and the method itself.

IN THE CONTEXT OF THE PLAYER NOVEL

It was observed that the chronotopes in the novel are not fictional; they are chronotopes that overlap with real life. It has been determined that the chronotopes that overlap with real life are presented by fading in order to highlight the person-event plot in the novel. It was observed that chronotopes were presented in a neutral way. It was found that chronotopes in the novel do not get in the way of the plot, but are constructed in a way that supports the plot. It was observed that the basic chronotope fiction of the novel consists of the triangle of home-hospital-exursion: (hotel-

lokanta-restaurant-seaside). It has been observed that the novel does not include rural chronotopes, all chronotopes are about the city; therefore, the novel is an urban novel.

In the novel, the life of an actor (Kerim Turgut) in the upper layer of the social structure is conveyed. Although Kerim Turgut has a socialist thought and writes articles about socialist thought, it has been found that he does not include social issues in his novel. In this context, it was also determined that he did not include events and places related to people other than the elite people. In the novel, it was seen that people whose discourses and actions contradict with Kerim Turgut were ironized. Again, it was determined that human and society were criticized based on the same subject.

It has been observed that the novel takes place in a very wide range in terms of time, place and event. It has been determined that this situation adds a memoir feature to the novel as well as being a biographical novel. It has been determined that the novel is a biographical-memoir type novel.

IN THE CONTEXT OF ANALYSIS METHOD

The perspective of the chronotopic analysis method includes space. In a text, the reader's gaze is first directed to the place and then to the event-person. With the chronotopsal analysis method, it has been determined that the places that stand as a silent entity in literary works have attained their true identity. Again, with this method, it has been seen that the places have taken on an active structure rather than being a passive element in the understanding of literary works.

Since the chronotopsal analysis method is a new field of application and there are limited examples of its application in the field of literature, it has been determined that there may be hesitations about how to apply the method.

RECOMMENDATIONS

The Oyuncu is a voluminous work consisting of 437 pages. In this study, not all the chronotopes in the novel have been analyzed. The analysis is based on the chronotopes that dominate the novel in general. We argue that this method of analysis can be more easily applied to literary genres such as short stories, poems, fables and novels that are composed of fewer structures in terms of volume. Thus, all chronotopes in a text can be analyzed and clearer findings can be reached.

When all narrative texts of an author are analyzed holistically with this analysis method, the author's methods of constructing the event-person-space can be revealed.